

**UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra Sociologie a Andragogiky

**DISKURZ O STŘÍDAVÉ PÉČI O
DĚTI**

Bakalářská diplomová práce

Autor:

Vít Jakšič

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Olomouc

2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a všechny použité prameny řádně citoval a uvedl.

Olomouc, 30. Března 2011 .....

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu své práce Mgr. Martinovi Fafejtovi, Ph.D., za jeho cenné připomínky, které mi při psaní práce velmi pomohly.

Obsah

1. Úvod: střídavá péče – úvod do problému	6
2. Střídavá péče	8
2.1 Definice střídavé péče.....	8
2.2 Střídavá péče v legislativě ČR	8
2.2.1 Zákon o rodině.....	8
2.2.2 Podmínky pro přidělení dítěte do střídavé péče	10
2.2.3 Postup státních orgánů při žádosti o střídavou péči.....	11
2.2.4 Dohoda rodičů	12
2.3 Výhody a nevýhody střídavé péče.....	13
2.3.1 Výhody.....	13
2.3.2 Nevýhody	14
2.4 Střídavá péče a statistiky.....	16
2.5 Komunikace s dítětem	17
3. Rozvod.....	18
3.1 Rozvodové statistiky v ČR.....	18
3.2 Rozvody a děti.....	20
3.3 Reakce dětí na rozvod.....	20
3.3.1 Chování	21
3.3.2 Emoce.....	23
4. Rodina, rodičovství a genderové stereotypy.....	25
4.1 Rodina	25
4.2 Rodičovství	27
4.2.1 Role otce.....	27
4.2.2 Role matky	30
4.3 Gender a genderové stereotypy	31

4.3.1 Gender	31
4.3.2 Genderové stereotypy	31
4.3.3 Role matky vs. role otce	34
5. Stereotypy, které panují ve výchově a v názorech na střídavou péči.....	35
5.1 Pečovat o dítě má výhradně matka	35
5.2 Stěhování v rámci střídavé péče je pro děti špatné.....	38
5.3 Střídavá péče slouží k vyřizování účtů mezi rodiči.....	40
5.4 Otcové se nedokážou postarat o své děti	40
5.5 Střídavá péče je špatná.....	41
6. Závěr: shrnutí problému stereotypů a střídavé péče.....	42
Anotace:	43
Literatura:	44

1. Úvod: střídavá péče – úvod do problému

„Když Filemon a Baucis zjistili, že jejich do té doby poklidné a spokojené manželství je rozvráceno aktuálním nedostatkem společných zájmů, svorně pronesli: 'Přestáváme být manželi, ale zůstáváme rodiči!' Filemon navrhoval, aby i po rozvodu pečovali o svá dítka rukou společnou a nerozdílnou. Baucis soudila, že lépe bude se v péči střídat – měsíc jeden, druhý měsíc druhý...“¹ I toto je jedna z variant, jak by mohla začínat pohádka pro unavené soudce se stoly plnými opatrovnických spisů...²

Střídavá péče, o které pojednává tato práce, se vztahuje k odpovědnosti o dítě v opatrovnické nebo porozvodové péči. V České republice je zavedena od roku 1998 a není zatím moc využívána. V současné době se jedná o novelizaci zákona, který by soudům nařizoval navrhnout střídavou péče, což by přiblížilo tento způsob péče o děti některým západním zemím. Například ve Spojených státech byla střídavá péče přijata v průběhu 80. a 90. let a je často využívanou formou porozvodového uspořádání. Z evropských zemí lze jmenovat například Belgie, kde platí od roku 2006 zákonná přednost střídavé výchovy a soudce musí písemně a přezkoumatelně zdůvodnit, proč nebyla střídavá výchova nařízena.³

Cílem této práce je uvedení do problému střídavé péče a ukázání stereotypů, které o střídavé péči panují v naší společnosti. V první kapitole této práce bych se rád zaměřil na zakotvení střídavé výchovy v české legislativě a na podmínky pro rozhodnutí o střídavé péči. Dále chci popsat některé výhody a nevýhody, které sebou střídavá výchova přináší a uvést některé základní statistiky, týkající se střídavé péče.

Ve druhé kapitole se budu zabývat problematikou rozvodů a rozvodovosti v České republice. Zmíním čísla a rozvodové statistiky a

---

¹ HRUŠÁKOVÁ, M., NOVÁK, T. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. In: Bulletin advokacie č. 3/1999. Praha: Česká advokátní komora, 1999. S. 30.

² HRUŠÁKOVÁ, M., NOVÁK, T. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. In: Bulletin advokacie č. 3/1999. Praha: Česká advokátní komora, 1999. S. 30.

³ Střídavá výchova ve světě. Dostupné z: <http://stridavka.cz/stridava-vychova-ve-svete.html> [cit. 30.3.2011]

zejména se budu zabývat dopadem rozvodů a jejich vlivem na děti, jejich chování a emoce.

Další kapitola se dotkne rodiny, rodičovství, role otce a matky a jejich vývoje. Zaměřím se zde také na problematiku genderu a genderových stereotypů v kontextu výchovy, na což navážu v následující kapitole, kde se na konkrétních případech a názorech zainteresovaných lidí pokusím nastínit, nakolik tyto stereotypy fungují v naší společnosti a v závěru pak shrnu zjištěné poznatky.

2. Střídavá péče

2.1 Definice střídavé péče

Střídavou péčí, či také střídavou výchovou, rozumíme to, že o dítě po rozvodu pečují střídavě oba rodiče. Čas, který dítě tráví s oběma rodiči, by měl být stejný nebo alespoň podobný. Interval ke střídání dítěte bývá zpravidla od několika dní do několika týdnů.

Důležité je nezaměňovat střídavou péči se společnou péčí. Tyto dva typy výchovy jsou si sice podobné. Rozdíl je v tom, že při společné péči nejsou pevně dané termíny střídání a záleží na domluvě obou rodičů, kdy a kdo bude o dítě pečovat.⁴

2.2 Střídavá péče v legislativě ČR

V roce 1950 nabyt v Československé republice účinnosti zákon Národního shromáždění č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Po zrušení zákona o právu rodinném zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, bylo rodinné právo nadále shodné i po rozdělení České a Slovenské federativní republiky, a to v zásadě až do roku 1998, kdy v České republice nabytla účinnosti „velká novela zákona o rodině“ provedená zákonem č. 91/1998 Sb.⁵

2.2.1 Zákon o rodině

Český zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) přijatý v roce 1963 je základním právním předpisem současného českého rodinného práva. Tento zákon rozeznává pouze jeden důvod pro rozvod manželství, a to „hluboký a trvalý rozvrat manželství.“ Existují dva způsoby, jak lze manželství rozvést. Obecné pravidlo obsahuje § 24 zákona o rodině, dle kterého soud manželství na návrh některého z manželů rozvede, jestliže je hluboce a trvale rozvráceno takovým způsobem, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. „Druhý způsob bývá také někdy nazýván „smluvený“ nebo „nesporný“ rozvod. § 24a zákona o rodině stanoví, že soud nezkoumá

---

⁴ Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu. Dostupné z: <http://stridavka.cz/informace.html> [cit. 28.2.2011]

⁵ KORNEL, M., Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In: Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. S. 281.

příčiny rozvratu a manželství rozvede, pokud manželství trvá alespoň jeden rok, manželé spolu nežijí nejméně šest měsíců a druhý manžel se k návrhu na rozvod manželství připojí. Dále musí být v řízení předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práv a povinností společného bydlení a případné vyživovací povinnosti manželů pro dobu po rozvodu a také pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody rodičů o úpravě poměrů ke společným nezletilým dětem pro dobu po rozvodu.⁶

Avšak dle § 25 zákona o rodině soud manželství nerozvede, přestože jsou splněny podmínky dle § 24 odst. 1 a § 24a, pokud je to v rozporu se zájmem společných nezletilých dětí. Podle § 26 zákona o rodině nemůže být manželství rozvedeno, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Soud tedy musí před rozvodem rozhodnout nebo schválit dohodu rodičů o výchově nezletilého dítěte (dětí) a o vyživovací povinnosti k němu (k nim). Přitom o těchto otázkách není rozhodováno ve stejném řízení jako o rozvodu manželství. Pokud jde o rodičovskou zodpovědnost, zůstává ve smyslu § 34 zákona o rodině po rozvodu zásadně zachována oběma rodičům.⁷

Jsou tedy dvě možnosti, jak vyřešit otázku týkající se porozvodové výchovy nezletilých dětí. Dohoda rodičů vyžadující ke své platnosti schválení soudem dle § 26 odst. 3 zákona o rodině nebo autoritativní rozhodnutí soudu podle § 26 odst. 1 téhož zákona. Zákon o rodině předpokládá v § 26 odst. 1 a odst. 2 jako možnosti porozvodové výchovy: a) svěření dítěte do individuální výchovy, resp. osobní péče jednoho z rodičů; b) společnou výchovu; nebo c) střídavou výchovu.⁸

Střídavá péče je v naší legislativě zakotvena v novele zákona o rodině 91/1998 sb. od roku 1998. Zákon o rodině ve svém ustanovení § 26 odst. 2

---

⁶ KORNEL, M., Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In:Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. S. 282.

⁷ KORNEL, M., Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In:Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. S. 282.

⁸ KORNEL, M., Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In:Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. S. 283.

stanoví: „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby. Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů (dohoda se musí týkat nejen svěřeni do výchovy, ale také musí upravovat výši vyživovací povinnosti), která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.“⁹

2.2.2 Podmínky pro přidělení dítěte do střídavé péče

Soud musí při rozhodování o střídavé péči přihlédnout k veškerým okolnostem, zejména k věku dítěte, vzdálenosti místa bydliště obou rodičů, sociální situaci obou rodičů, citové vazbě dítěte k rodičům. Dále musí soud podle § 26 sledovat především zájmy dítěte. Dítě musí samozřejmě navštěvovat stále stejnou školu a mít možnost provozovat mimoškolní aktivity. Rodiče musí být dohodnuti na podrobnostech týkajících se denního života dítěte, zda bude mít u každého z rodičů věci nebo zda se bude pokaždé stěhovat a také u koho z nich bude mít trvalé bydliště. V neposlední řadě jsou důležité majetkové i bytové poměry obou rodičů. Není jednoduché zabezpečit, aby všechny věci a zařízení byly dvakrát. Dítě by mělo mít na obou místech svoje soukromí, vlastní prostor, či nejlépe vlastní pokoj.¹⁰

Kritéria, která by měla být v rozhodování v zájmu dítěte zohledněna:

- osobnost dítěte, jeho vlohy, schopnosti a vývojové možnosti,
- životní poměry rodičů,
- citová orientace a zázemí dítěte,
- výchovné schopnosti a odpovědnost rodiče,
- stabilita budoucího výchovného prostředí,
- schopnost rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým

rodičem,

---

⁹ Společná a střídavá výchova. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-a-stridava-vychova-10963.html> [cit. 15.3.2011]

¹⁰ Společná a střídavá péče. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25066/Spolecna-a-stridava-pece.html> [cit. 21.3.2011]

- citové vazby dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné,
- hmotné zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů,
- kdo dosud, kromě řádné péče o dítě, dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.

S uvedenou problematikou souvisí i dohoda rodičů, kdo bude na dítě uplatňovat daňové zvýhodnění na vyživované dítě žijící s ním v domácnosti (nyní dle § 35c zákona č 45/2006 Sb. o daních z příjmu).¹¹

2.2.3 Postup státních orgánů při žádosti o střídavou péči

Pokud se rodiče rozhodnou podat žádost o střídavou péči, musejí ji podat k okresnímu soudu v místě bydliště. V případě, že jeden z rodičů neví o podání tohoto návrhu, je vyrozuměn doporučeným dopisem. Každý ze zúčastněných má také právo nahlédnout do soudního spisu, a to v úředních hodinách příslušného soudu.

Ve chvíli, kdy jsou oba rodiče informováni o podání návrhu na střídavou péči, je informován současně také odbor sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), který je tzv. opatrovníkem dítěte před soudem a hájí jeho zájmy. Sociální pracovnice OSPOD shromažďují podklady a podle § 55 zák. 359/1999 Sb. je veden soudní spis. Podle ústavy ČR mají účastníci procesu nárok nahlížet do všech spisů týkajících se jejich osoby. Oba rodiče jsou povinni spolupracovat s OSPOD, přičemž je doporučeno mít všechny kopie spisů vedených na OSPOD, neboť mnohdy dochází k záměrné záměně údajů, obvykle ve prospěch matek nebo hladkého průběhu soudního řízení.¹²

Jednání soudu bývá nařízeno zpravidla po několika měsících od podání návrhu. Při prvním jednání obvykle dochází k vyslechnutí rodičů.

¹¹ KORNEL, M., Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In:Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. S. 284.

¹² Střídavá péče o dítě a zákon, svěření dítěte – jak postupovat. Dostupné z: http://www.zbynekmlcoch.cz/info/pravo/stridava_pece_o_dite_a_zakon_svereni_ditete_jak_postupovat.html [cit. 17.3.2011]

Nedojde-li k dohodě obou stran, je jednání odročeno a probíhá vyslýchání svědků obou stran, jejichž jména a adresy je nutné dodat soudu do určitého termínu. Před druhým jednáním se doporučuje vyžádat si protokol o výslechu svědků k nahlédnutí. Toto je důležité z důvodu přípravy důkazů, otázek a odpovědí na otázky druhé strany.¹³

2.2.4 Dohoda rodičů

Na dohodě rodičů z velké části závisí, zda bude rozhodovací proces rychlý a poklidný nebo zda se potáhne v řádech měsíců. Dojde-li k dohodě, soud obvykle jejich dohodu pouze schválí, je-li v souladu se zákonem a zájmy dítěte. Dohody dosáhnou rodiče obvykle bez zprostředkování a bez mediační pomoci. Často může k jejímu zprostředkování přispět rodinný poradce působící v manželské poradně. Důležité je, že tato služba je občanům k dispozici zdarma.¹⁴

Česká republika ratifikovala v devadesátých letech Úmluvu o právech dítěte. Tato úmluva zabezpečuje a chrání děti, které jsou schopny samy formulovat své vlastní názory, aby tyto názory mohly svobodně vyjadřovat, přičemž se těmto názorům musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Dítěti bývá obvykle poskytována možnost, aby bylo slyšeno v každém soudním řízení. Podle zákona o rodině 91/1998 Sb., má dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.¹⁵

Problém nastává, pokud k dohodě nedojde a každý chce dítě do své výchovy. Stávají se i případy, že dítě nechce do výchovy ani jeden z rodičů. V takovýchto případech soud obvykle stanoví znalce, zpravidla dětského

---

¹³ Střídavá péče o dítě a zákon, svěřeni dítěte – jak postupovat. Dostupné z: http://www.zbynekmlcoch.cz/info/pravo/stridava_pece_o_dite_a_zakon_svereni_ditete_jak_postupovat.html [cit. 17.3.2011]

¹⁴ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 167.

¹⁵ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 167.

psychologa, který má za úkol zhodnotit vztah dítěte ke každému z rodičů a na základě toho vypracovat znalecký posudek. Stanovisko dítěte zde může i nemusí hrát významnou roli, jelikož dítě se často kloní k tomu z rodičů, který je benevolentnější, či který zahrnuje dítě dražšími dárky, luxusními dovolenými apod. Úkolem soudního znalce je také zjištění negativních postojů dětí k jednomu z rodičů. Ne vždy se jedná o syndrom „zavrženého rodiče“, může to být díky domácímu násilí, či jiným konfliktním situacím v rodině.

Dalším velkým problémem jsou situace, kdy vládne v rodině napětí, v horším případě i domácí násilí a další soužití obou rodičů není možné. Mnohdy je dítě spíše nástrojem pomsty a vydírání, než tím, o jehož dobro se má jednat především. V těchto případech by měly soudy urychleně rozhodnout o úpravě poměrů k nezletilým dětem, aby se předešlo nepříjemným situacím a dalšímu psychickému narušení dítěte.¹⁶

2.3 Výhody a nevýhody střídavé péče

Na střídavou výchovu panuje mnoho rozdílných názorů. Je samozřejmé, že všechna pro mají i svá proti. Některé z nich se zde pokusím nastínit.

Důležité při uvažování o střídavé péči je samozřejmě zvážit všechny klady, zápory a rizika pro dítě, která sebou tato forma výchovy přináší. Nejlepším řešením je tato fakta s dítětem probrat a klást důraz na jeho názor.

2.3.1 Výhody

Nespornou výhodou pro rodiče, kteří mají oba o dítě zájem, je fakt, že s ním každý může trávit zhruba stejný čas. Toto je výhodou hlavně pro otce, neboť statistiky uvádí, že přibližně 90% dětí je v České republice stále svěřováno do péče matky. Otec se s dětmi má možnost vidat na předem

---

¹⁶ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 169.

plánovaných návštěvách, což přestává být atraktivní.¹⁷ Výhodou, především pro matky, může být také finanční stránka. Péče o dítě a splnění jeho potřeb není levnou záležitostí a alimentační poplatky, které bývají otcům často vyměřeny v řádech stovek korun, rozhodně nepomůžou ženě, která často bývá po rozvodu samoživitelka, zabezpečit finančně chod domácnosti a všechny potřeby dítěte. V tomto případě může být střídavá péče vítaným odlehčením pro rodinné finance.

Výhoda střídavé péče pro dítě spočívá zejména v tom, že je dítě v kontaktu s oběma rodiči. Dítěti zůstanou oba rodiče přítomni v jeho životě, může se od nich učit a pomáhají mu při řešení různých životních problémů, se kterými může často pomoci pouze rodič určitého pohlaví.¹⁸ Průzkumy a statistiky uvádí, že děti ze střídavé péče jsou v životě lépe adaptabilní, než děti, které jsou vychovávány pouze jedním rodičem. Pro chlapce je velmi důležité, aby měli svůj mužský vzor, kterým by se v ideálním případě měl stát otec. Emocionální potřeby dívek a chlapců jsou velmi odlišné a pro chlapce bývá často psychickým problémem, když zůstanou po rozvodu pouze s matkou. Jak uvádí Warshak, výzkumy ukázaly, že vliv rozvodu na děti ve střídavé péči měl menší dopad. Utrpěly sice trauma z rozpadu rodiny, ale byly ušetřeny dalšího z důvodu ztráty jednoho z rodičů.¹⁹

2.3.2 Nevýhody

Při střídavé péči se obvykle děti střídají u jednoho z rodičů po jednom až dvou týdnech. Právě stěhování od jednoho k druhému může být nevýhodou, hlavně když jsou bydliště obou rodičů ve větší vzdálenosti. Jelikož by střídavá výchova měla být založena na domluvě rodičů a jejich schopnosti spolupracovat, řada kritiků argumentuje tím, že nemůžeme očekávat od lidí, kteří spolu neuměli vyjít v manželství, aby spolupracovali

---

¹⁷ Střídavá péče – děti po rozvodu. Dostupné z: <http://www.rodina-finance.cz/deti.205/stridava-pece-deti-po-rozvodu.20141.html> [cit. 20.3.2011]

¹⁸ Spravedlnost dětem. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=38> [cit. 20.3.2011]

¹⁹ Spravedlnost dětem. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=38> [cit. 20.3.2011]

na takové úrovni, aby mohli společně pečovat o dítě.²⁰ Ve výjimečných případech může dojít k tomu, že dítě navštěvuje v závislosti na pobytu u jednoho z rodičů pokaždé jinou školu. Kritici střídavé péče se shodují na tom, že toto všechno může být pro dítě velmi matoucí.²¹

Jestliže se rodiče nedohodnou na způsobech výchovy, může docházet k tomu, že jeden rodič dítě rozmazluje a druhý mu naopak zakazuje. Také se objevují případy, kdy jeden rodič toho druhého pomlouvá a navádí dítě k tomu, aby jej neposlouchalo. Dítě ztrácí přehled o tom, co je dobré a co špatné a může mít problém se svým chováním v kolektivu.²²

„Velkým problémem střídavé péče je také Postupná ztráta zájmu o dítě, především pak ze strany otců. Z počátku jsou otcové velmi motivováni k tomu, aby získali dítě do střídavé péče a zpočátku také vše poměrně dobře funguje. Postupem času však přestávají mít o takto dlouhou péči zájem, například v době navazování nového vztahu, kdy jim dlouhodobá přítomnost dítě začne 'překážet'.“²³ Zájem o děti může také upadat, když si rodič najde nového partnera. Začíná se starat hlavně o svůj nový vztah a děti se stávají spíše přítěží. V konečné fázi si pak dítě bere například jen na víkendy nebo o něj ztratí zájem úplně a střídavá péče pak sama zaniká.²⁴

Někteří odborníci se shodují na tom, že střídavá výchova je zoufalý počín justice a společnosti, jak řešit zoufalou situaci rodin, ale že model střídavé péče, který je u nás zaveden, nemůže fungovat tak, aby mohlo dítě

---

²⁰ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.160.

²¹ Střídavá péče – děti po rozvodu. Dostupné z: <http://www.rodina-finance.cz/deti.205/stridava-pece-deti-po-rozvodu.20141.html> [cit. 20.3.2011]

²² Střídavá péče po rozvodu. Může pomoci, ale i uškodit. Dostupné z: <http://www.profipravnik.cz/p/stridava-pece-po-rozvodu-muze-pomoci-ale-i-uskodit-360.html> [cit. 21.3.2011]

²³ Střídavá péče po rozvodu. Může pomoci, ale i uškodit. Dostupné z: <http://www.profipravnik.cz/p/stridava-pece-po-rozvodu-muze-pomoci-ale-i-uskodit-360.html> [cit. 21.3.2011]

²⁴ Střídavá péče po rozvodu. Může pomoci, ale i uškodit. Dostupné z: <http://www.profipravnik.cz/p/stridava-pece-po-rozvodu-muze-pomoci-ale-i-uskodit-360.html> [cit. 21.3.2011]

dobře prospívat a že je to také způsob, jak vyhovět stále více nespokojeným otcům.²⁵

2.4 Střídavá péče a statistiky

Přesto, že je u nás střídavá péče zavedena již dvanáct let, stále je málo využívanou formou porozvodové péče. Jedním z důvodů jsou stereotypy zažitě v naší společnosti o tradiční otcovské a mateřské roli. Podle statistik je stále svěřováno asi 90% dětí do výhradní péče matky.²⁶ Následující tabulka ukazuje, jak bylo rozhodováno o přidělení dětí do porozvodové výchovy v minulých dvou letech:

Výchova a výchovná opatření			2009	2010	2009	2010
			Počet věcí		Počet dětí	
První rozhodnutí o výchově dítěte	svěřeno	matce	19777	20059	26899	27121
		otci	1494	1507	1937	1938
		do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	776	867	1086	1184
		jiné fyzické osobě než rodiče	560	571	622	646
	pro případ rozvodu svěřeno	matce	16212	15148	23802	22303
		otci	1622	1597	2097	2033
		do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	1088	1220	1527	1677
		jiné fyzické osobě než rodiče	79	80	99	107
Další rozhodnutí o výchově dítěte (změna výchovného prostředí) svěřeno	matce	1008	1068	1186	1244	
	otci	1482	1488	1689	1688	
	svěřeno oběma rodičům	39	26	57	32	
	do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů	176	198	211	238	
	poručníkovi	27	16	32	20	
	jiné fyzické osobě než rodiče	672	665	765	771	

(Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR)

Vysvětlivky: *Počet věcí* = počet případů, o kterých bylo rozhodováno.

Počet dětí = počet dětí, kterých se tyto případy týkaly.

²⁵ Výhody a nevýhody společné či střídavé péče o dítě. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/pravnik/vyhody-a-nevychody-spolecne-ci-stridave-pece-o-dite>. [cit. 21.3.2011]

²⁶ Střídavá péče – situace v ČR. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr> [cit. 21.3.2011]

Část „svěřeno“ = údaje o případech, kdy se rozhoduje o svěřeni dětí některému z rodičů buď za manželství, když se rodiče rozejdou, aniž by se rozváděli, nebo v případě, kdy rodiče nejsou manželé a buď spolu vůbec nikdy nežili nebo se rozcházejí.

Část „pro případ rozvodu svěřeno“ = týká se pouze porozvodových úprav.

Část „další rozhodnutí o výchově dítěte“ = představuje případy, kdy už byly děti někomu svěřeny, ale dochází ke změně (od mámy k tátovi, nebo naopak, do střídavé či společné výchovy nebo jiné osobě. To už se týká jak úprav po rozvodu, tak i případů, kdy rodiče nebyli manželé, ale přesto už dříve bylo o výchově rozhodováno.

2.5 Komunikace s dítětem

Při uvažování o střídavé výchově by se mělo brát v potaz především dobro dítěte a respektovat jeho stanovisko. Žádost o střídavou péči od jednoho z rodičů může vzbuzovat u druhého z partnerů obavy. Ne vždy musí jít totiž o dobro dítěte, v krajních případech může docházet ke mstě na dítěti nebo vyřizování účtů s bývalým partnerem.

Rozhovor s dítětem by měl probíhat v klidu a přátelském duchu. Důležité je, aby rodič vyslechl jeho přání a také mu opatrně vysvětlil jejich přání. Dítě nemá být prostředníkem konfliktů mezi otcem a matkou, ty by měly být vyřešeny předtím, než se o střídavé péči začne jednat. Rodiče by měli být schopni domluvit se na principech a způsobu střídavé výchovy a upřednostňovat zájmy dítěte před svými.

Střídavá péče bývá označována jako „to nejlepší, co můžou rodiče svému dítěti po rozvodu dát.“ Přesto není v České republice brána jako standardní postup při rozhodování o opatrovnictví a bývá na ni nahlíženo jako na něco nového a neobvyklého.

Na názor dětí na střídavou výchovu bylo vytvořeno mnoho studií. Řada z nich dokládá, že děti a adolescenti ve střídavé výchově rodičů byli spokojenější ve svém porozvodovém uspořádání, jelikož prožívali bližší

vztah s otcem a pocit ztráty v důsledku rozvodu nebyl tak intenzivní. Tyto studie hlavně zmírňují obavy z toho, že by střídavá výchova byla větší zátěží na psychiku dítěte.²⁷

Podle Bakaláře se v rámci výzkumné studie 70 % dotázaných vysokoškoláků, kteří vyrůstali v rozvedených rodinách, vyslovilo pro možnost trávit s každým rodičem stejnou dobu. Důležité ovšem je, aby kolektivní hlas dětí nebyl bezmyšlenkovitě aplikován vůči všem dětem ve všech situacích.²⁸

3. Rozvod

Většina rodičů si představovala krásné, dlouhé manželství, jedno nebo několik dětí a při rozchodu se obvykle alespoň jeden z nich nechce vzdát naděje, že rozpad svazku není trvalý. Rozchod je jedním z nejdůležitějších rozhodnutí v životě a je otázkou, proč ve druhé polovině dvacátého století rostly počty rozchodů přímo závratnou rychlostí, když obvykle uvrhnou jednoho nebo oba partnery (spíše ženy) do ještě strastiplnější situace, než která panovala v rodině před rozvodem. Podle průzkumů se většina žen uchyluje k variantě rozchodu po předchozích neúspěšných pokusech o usmíření. Nemluvíme zde samozřejmě o domácím násilí a jiných závažných důvodech.²⁹

3.1 Rozvodové statistiky v ČR

V současné době se v České republice rozvodovost pohybuje těsně pod hranicí 50 %. Podle Českého statistického úřadu byla zatím nejvyšší rozvodovost v roce 2008, kdy se vyšplhala na 49,6 %. Častějšími iniciátory rozvodu byly ženy, konkrétně 65 %, přičemž pro 72,1 % párů to byl první rozvod.

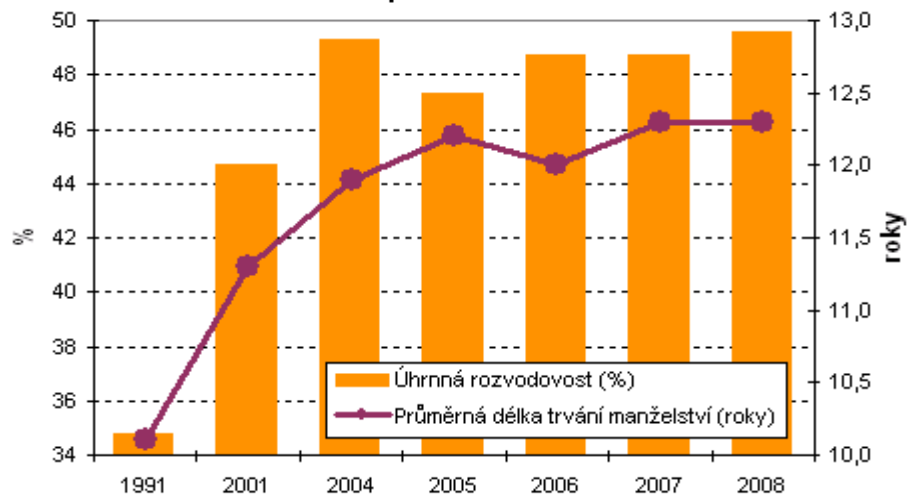
---

²⁷ Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu. Dostupné z: <http://stridavka.cz/informace.html> [cit. 16.3.2011]

²⁸ BAKALÁŘ, E., a kol. Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. S. 30.

²⁹ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 15.

Úhrnná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu

(Zdroj: Český statistický úřad)³⁰

Úhrnná rozvodovost udává podíl manželství končících rozvodem (za předpokladu zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství z daného roku po dalších zhruba třicet let).

Podle dalších statistik Českého statistického úřadu, až čtvrtina mužů se základním vzděláním prochází rozvodem opakovaně. U rozvedených žen platí, že čím vyšší dosažené vzdělání, tím méně žen prochází opakovaně rozvodem. Nejčastěji udávanou příčinou rozvodu bývá „rozdílnost povah, názorů a zájmů“, konkrétně zhruba ve 40 % případů, dále hraje velkou roli domácí násilí, okolo 5% pak alkoholismus muže, nezájem ženy o rodinu, či nevěra.³¹

Průměrná doba trvání manželství dosahuje přibližně 12 let³², u nesezdaných párů je to doba ještě kratší. Nezřídka kdy se stává, že se jeden

³⁰ Rozvodovost. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [cit. 22.3.2011]

³¹ Rozvodovost. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [cit. 22.3.2011]

³² Rozvodovost. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [cit. 26.3.2011]

z partnerů před rozchodem vrátí a znovu odejde, mnohdy i opakovaně. Rozvod je nelehké rozhodnutí, a to zejména, jsou-li ve hře děti.³³

3.2 Rozvody a děti

V již zmiňovaném roce s rekordní rozvodovostí 2008 přišlo o úplnou rodinu 27 034 nezletilých dětí z 18,2 tisíc rodin, což znamená, že nezletilé dítě bylo v 58,1 % rodin ze všech rozváděných manželství v tomtéž roce. Na jednu rozvádějící se rodinu s nezletilým dítětem tedy připadalo 1,5 nezletilého dítěte.³⁴

Tato vysoká čísla dostatečně poukazují na to, jak je závažná otázka porozvodové péče o děti. Mnoho dětí má po rozvodu rodičů dvě přání – aby rodiče zase žili spolu, vytvořili úplnou rodinu a měli se rádi. Rodiče mnohdy řeší problém, zda své problémy před dětmi skrývat nebo o nich mluvit u rodinného stolu veřejně. Mnohdy se rozhodují podle věku dětí, ale smutnou pravdou je, že i straší děti, o kterých jsou rodiče přesvědčeni, že celou věc pochopí a nebudou tolik zasaženi, jako například dítě, které ještě nechodí do školy, jsou mnohdy z rozvodu rodičů více psychicky narušeni a celou záležitost nesou hůře.

3.3 Reakce dětí na rozvod

Dospělý se s rozvodovým traumatem vyrovnává přibližně dva roky, u dětí je to ovšem mnohem obtížnější. Rozvod poznamenává dítě v každém věku. Děti v předškolním věku často trpí poruchami spánku, strachem ze ztráty obou rodičů, či jiné pečující osoby. V mladším školním věku se dostávají psychosomatické potíže a zhoršení prospěchu. Chlapci se brání agresivitou, dívky se spíše snaží proti rozvodu bojovat svými omezenými možnostmi. Rozvod nemusí být pro dítě vždy katastrofou. Každé dítě však po rozvodu zaujímá jinou obrannou strategii, pomocí které se s rozchodem rodičů vyrovnává. Jejich emoce jsou v tomto období tak proměnlivé, že je

---

³³ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 15.

³⁴ Rozvodovost. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [cit. 24.3.2011]

pro dospělé velmi těžké jim porozumět.³⁵ Klíčový je v tomto ohledu přístup rodičů, zda staví zájmy dítěte nad své, dokazují mu i po rozvodu svoji lásku, své problémy neřeší před dítětem, nepomlouvají a nenabádají vzájemně potomka proti sobě, čímž se vyvarují toho, aby jej dostali do ohně.

Tento problém spadá spíše do oboru psychologie, ale jelikož psychická stránka dítěte je důležitá při uvažování o porozvodové péči, je dobré si zde nastínit alespoň několik základních faktů.

3.3.1 Chování

Máme-li dětem pomoci, měly by na začátku pochopit, že rozvod je věc rodičů, jsou to dospělí lidé, kteří jsou odpovědní za své činy. Děti se často trápí tím, že nemohou najít řešení, nejde jim vyřešit problém, který mezi sebou mají rodiče, ale to samozřejmě není jejich povinností. Většina dětí ve věku do dvanácti let se totiž domnívá, že rozvod je jejich vina, protože nedokážou vidět problémy druhých, jsou sebestředné a mají pocit, že se svět točí pouze kolem nich.³⁶

V době rozchodu rodičů se děti projevují rozporuplnými reakcemi. Většina dětí se z tohoto traumatu vzpamatuje, ale obvykle to trvá poměrně dlouhou dobu. Důležitá je při vyrovnávání se s rozchodem rodičů i osobnost dítěte. Některé děti jsou houževnaté, umí se vyrovnat s potížemi, jsou nezávislé a vždy si dokážou vyhledat někoho, u koho najdou podporu. Na opačném konci tohoto spektra stojí děti, které vnímají situaci jako nespravedlivou, ztratí veškerou sebedůvěru a jsou hluboce nešťastné.

Pokud jde o pohlaví, má se obecně za to, že se chlapci s rozvodem vyrovnávají hůře než dívky. To se může ovšem v pubertě změnit, jelikož dívky v tomto období mívají citové problémy. Toto tvrzení není ale podpořeno jinými výzkumy, takže jakékoliv tvrzení je velmi zevšeobecnující. Důvodů, proč chlapci nesou rozchod rodičů hůře než dívky, je více. Stále u nás platí, že většina dětí je do porozvodové péče svěřována matce. Chlapec v tuto chvíli ztrácí svůj vzorový model a

---

³⁵ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 35.

³⁶ TEYBER, E., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007. S. 63.

jakékoliv projevy mužnosti jsou interpretovány jako agresivní chování. Chlapec také nemůže veřejně projevit smutek z otcova odchodu – chlapci přece nepláčou. Situaci mnohdy neřeší ani chlapcovo soužití s otcem. Otec bývá deprimovaný, někdy hodně pije nebo je v takovém psychickém rozpoložení, že se nedokáže postarat ani sám o sebe.

Dívky v tomto směru mívají snadnější postavení, jelikož obvykle zůstávají s matkou, dostane se jim pravděpodobně soucitné odezvy, jsou-li sklíčené.

3.3.1.1 Lhostejnost

Lhostejnost je jedna z projevů chování dítěte po rozvodu. Chová-li se dítě lhostejně, je možné, že se řídí rodinným modelem.³⁷ Lhostejnost neznamena, že je dítě smířené s rozvodem a ztrátou úplné rodiny. „Zjevná lhostejnost dítěte může skrývat hlubokou sklíčenost pramenící z neschopnosti vyjádřit vlastní pocity.“³⁸ Dalším z důvodů lhostejnosti může být to, že někdo v rodině dává své pocity tak hlasitě najevo, že má dítě pocit, že pro jeho pocity už nezbývá prostor.

3.3.1.2 Loajalita

Bývá velmi častým problémem dětí zachovávat loajalitu vůči oběma rodičům. Mnohdy to řeší tak, že se přidají na stranu jednoho z nich.³⁹ Může to být dáno tím, že si je rodiče snaží „koupit.“ Dítě pak věnuje svůj zájem a také úzkost jednomu z rodičů, ať už je to ten, který odešel nebo ten, který zůstal. V této situaci může dojít k deformaci citů dítěte. Zdravý a přirozený zájem přerůstá v překročení generační hranice a dítě se často adaptuje do role chybějícího rodiče v rodině a snaží se dohlížet na rodiče, se kterým zůstalo.⁴⁰

---

³⁷ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 37.

³⁸ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 37.

³⁹ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 39.

⁴⁰ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 39.

Reakce a chování dětí na rozvod se samozřejmě liší podle jejich věku. Je pochopitelné, že jinak reaguje dítě v předškolním věku a jinak patnáctiletý pubescent.

3.3.2 Emoce

Hlavními emocemi, které děti prožívají, jsou smutek a hněv. Emoce bývají nepřehledné a ne vždy mají přímý vztah k příčinám a následkům.⁴¹

3.3.2.1 Popření a neochota uvěřit

Toto bývá první reakcí na rozpad rodiny. Dítě si nechce připustit, že by se mu něco takového mohlo stát a že až se vrátí ze školy, bude vše zase v pořádku. Některé děti, zejména menší, se ukrývají na temných místech a představují si, že je vše jinak. Víra v to, že se zase vše vrátí zpět do původních kolejí, přetrvává i mnoho let, a to i tehdy, když rodiče založili novou rodinu. Stává se to hlavně v případech, kdy s dítětem nikdo otevřeně neprobral změny v rodině.⁴²

3.3.2.2 Smutek, ztráta, osamělost

Tento aspekt se promítá do mnoha oblastí života. Dítě přestává být v denním kontaktu s jedním z rodičů, připadá si, že je odlišné od jiných dětí a některé děti ztrácejí radost ze života.⁴³

Smutek je projevem pocitu ztráty a je zřejmě nejzřetelnější emocií, jakou prožívají děti po rozvodu. Může se prohlubovat, pokud ho s dítětem nesdílí žádný z rodičů. Jeden může být šťastný, že má nového partnera, druhý zase může mít vztek, že se k němu partner zachoval nehezky. Smutek obvykle poleví po nějakém čase, když přestane být touha po nepřítomném rodiči intenzivní. Toto období se zkrátí tím, když může dát dítě svůj smutek najevo, což může být obtížné zejména u chlapců, protože pláč nebo

---

⁴¹ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 47.

⁴² SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 47.

⁴³ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 49.

jakékoliv projevování citů je často hlavně ze strany otců považováno za slabost.⁴⁴

3.3.2.3 Vztek

Vztek nemusí nutně začít až po rozchodu rodičů. Má kořeny hluboko v minulosti. Dítě může k rodičům pociťovat vztek již dlouhou dobu, protože nenaplňovali jeho potřeby. Vztek má i přímou souvislost s nemohoucností udělat cokoli, co by rozchodu rodičů zabránilo, z čehož pramení frustrace.⁴⁵

Vztek má ale i pozitivní stránky. Může vést ke změně myšlení a jednání, může dítěti pomoci k tomu, jak dát najevo svoje pocity, když je může sdílet s důvěryhodnou osobou. Tyto postoje mohou vztek nasměrovat do boje proti nízkému sebevědomí a k získání nové sebedůvěry.⁴⁶

Emočních prožitků dětí po rozvodu je samozřejmě mnohem více. K těm důležitějším, které zde nebyly popsány, patří například deprese, pocit viny, úzkost, strach, závist nebo naopak úleva a naděje. Rodiče by neměli zanedbávat děti a komunikaci s nimi v tomto pro ně tak složitém období. Smutným konstatováním ovšem je, že velmi často hledí jen na své problémy a děti jsou odsunuty do pozadí, což jen prohlubuje jejich špatný psychický stav.

---

⁴⁴ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 50.

⁴⁵ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 52.

⁴⁶ SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. S. 54.

4. Rodina, rodičovství a genderové stereotypy

V naší společnosti panuje mnoho předsudků a zažitých stereotypů o roli rodičů, rodině a o tom, jak by měla probíhat výchova dítěte. Jen velmi těžko však lze zobecňovat, jaká varianta porozvodové péče je pro dítě nejlepší. Střídavá výchova je u nás poměrně mladá forma porozvodové péče o dítě a pro mnoho lidí zůstává stále velkou neznámou. V této kapitole se zaměříme na rodinu, rodičovství, porozvodovou péči a genderové stereotypy spojené s těmito problémy.

4.1 Rodina

Rodina zůstává i v moderní společnosti velmi důležitým seskupením a institucí. Definice pojmu rodina je mnoho, ale záleží na tom, z jakého úhlu pohledu se na tento pojem díváme. Podle jedné ze sociologických definic představuje rodina sociální instituci nebo skupinu osob přímo spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.⁴⁷ Ačkoliv právní řád České republiky neobsahuje konkrétní definici rodiny, lze říci, že za rodinu považuje především rodinu založenou manželstvím.⁴⁸ Coby nejmenší celek si lze rodinu představit jako rodiče a děti. V minulosti byla primární úlohou rodiny reprodukce. „Ještě před několika desítkami let bylo běžné pořádat svatbu, když bylo dítě na cestě. Neprovdaná matka byla diskriminována a ocitla se na pokraji společnosti.“⁴⁹ V dnešní době již ovšem není morálním problémem být svobodným rodičem.

Rodina v naší společnosti prochází v posledním půlstoletí natolik zásadní transformací, že se objevuje otázka, zda-li o rodině, jako o instituci v původním slova smyslu ještě vůbec hovořit.⁵⁰ V současné době se mluví o krizi rodiny a dokonce i o jejím rozpadu.

---

⁴⁷ JANDOUREK, J., Sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. S. 206.

⁴⁸ LOVASOVÁ, L., Rodinné vztahy. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. S. 5.

⁴⁹ KARSTEN, H., Ženy – muži. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. Str. 122.

⁵⁰ DUDOVÁ, R., Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Č.1/2005. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005. S.1.

Vznik rodiny, tedy ten, jak ho známe my (dva lidé opačného pohlaví se berou z lásky) se poprvé více prosadil ve dvacátých letech minulého století. Rodina nabyla formu nukleární rodiny, ve které je manželství založené na vzájemné lásce a kde panuje silná dělba rolí. V šedesátých letech byl předpoklad vzájemné lásky mezi manželi ještě více posílen a manželé by spolu měli zůstat jen tehdy, když se opravdu milují. To spolu samozřejmě přineslo řadu změn nejen v legislativě, usnadnění rozvodů a také zrušení institutu „otcovské autority.“⁵¹ V té době také díky nárůstu narození nemanželských dětí rodina ztratila svůj monopol na plození dětí, který byl z velké míry ovlivněn křesťanstvím.⁵²

Další významnou změnou pro rodinu znamenala emancipace žen, jejich vstup do zaměstnání a zrovnoprávnění jejich pozic. Cílem již není rodina jako taková, ale důraz se klade na individualitu. Z rodiny se stává soukromý sektor, který má sloužit jednotlivcům.⁵³

Jelikož zde mluvíme o rodině v kontextu s porozvodovou péčí o dítě, je nutné zmínit, že ne všechny děti se rodí do úplných rodin. V dnešní době je zcela běžnou metodou umělé oplodnění. Stává se také velmi často, že si svobodná matka sama vybere formu výchovy „bez otce.“

Jedním ze stereotypů, který o rodině panuje je, že rodina se musí skládat z otce, matky a dětí. V dnešní době, kdy je v mnoha zemích povolena adopce dětí homosexuály a kdy je rozvodovost téměř na úrovni padesáti procent, lze s nadsázkou tvrdit, že klasický model rodiny začíná být pomalu vzácností.

Úloha rodičů související se správnou výchovou dítěte je velmi důležitá. Nahradit ji nemůže žádná jiná instituce. Dítě si především díky

---

⁵¹ DUDOVÁ, R., Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Č.1/2005. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005. S.1.

⁵² Rodina. Dostupné z: sociologie.unas.cz/2003_2004/Rodina.doc [cit.]

⁵³ DUDOVÁ, R., Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Č.1/2005. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005. S.1.

rodině vytváří svůj vlastní obraz světa, osvojuje si základní vzorce chování, návyky a dovednosti.⁵⁴

4.2 Rodičovství

Stát se rodičem je důležitý životní krok. Tato role sebou nese mnoho povinností a závazků vůči dítěti. Úloha obou rodičů v rodině se po staletí vyvíjela až do dnešní podoby. Trend, který fungoval víceméně až do druhé poloviny minulého století, totiž, že žena zaujímala v domácnosti roli matky a hospodyně, které pečuje o děti a je ekonomicky i společensky závislá na svém muži.⁵⁵ Toto dlouhodobé tradiční uspořádání genderových rolí odpovídalo rozdělení na mužské – veřejné a ženské - soukromé a zajišťovalo funkčnost rodinné instituce. Přesto, že již není tento model u nás moc rozšířen, je rozdělení role muže a ženy v rodině poplatné některým přetrvávajícím stereotypům, které již nejsou opodstatněné.

4.2.1 Role otce

V dobách antického Říma měli otcové naprostou moc nad svými dětmi. Práva matek prakticky neexistovala. Tento model platil prakticky až do 18. století. V případě rozvodu bylo dítě automaticky svěřeno do péče otce. Na otce bylo pohlíženo jako na přirozeného ochránce dětí a jen on měl finanční prostředky na jejich podporu. Ve výjimečných případech se stávalo, že bylo dítě svěřeno do péče matky. V takovéto situaci nebyl otec povinen své děti podporovat.⁵⁶

Ještě v první polovině minulého století platilo, že otec je výhradním živitelem rodiny a jeho mzda je jediným příjmem peněz do domácnosti. Dnes většina českých rodin funguje na principu „dvoupříjmové

---

⁵⁴ LOVASOVÁ, L., Rodinné vztahy. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. S. 5.

⁵⁵ Národní koncepce rodinné politiky (MPSV ČR). Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf [cit. 18.3.2011]

⁵⁶ WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.24.

domácnosti.“ Přestože se v současné době muži do péče o dítě a domácnost zapojují více než v minulosti, zůstává stále tato oblast doménou žen.⁵⁷

Dnešní společnost je spíše orientovaná na výkon a kariéru. A důležitost rodiny, rodičovství a správné výchovy dětí ztrácí na významu.

Ze sociologického hlediska v současné době dominuje uvažování o otcovství, a to hlavně na západě, jako konstruktivistická perspektiva, která vychází ze symbolického interakcionismu Meada a Blumera. „Tento směr zdůrazňuje předpoklad, že otcovství, stejně jako mateřství, není žádným způsobem přirozeně či biologicky dáno, nýbrž že se jedná o fenomén sociálně konstruovaný zkušenostmi, interakcemi a sociálním vyjednáváním. Navíc je většina chování jedince spojena s vykonáváním určité sociální role či sociálních rolí.“⁵⁸ Role jsou očekávání ostatních, takže lze do určité míry říci, že se v našich sociálních rolích snažíme jednat tak, abychom tato očekávání splnili a ne tak, aby to bylo co nejprospěšnější. Otcovství a mateřství bylo donedávna chápáno, jako protikladné role, které se však vzájemně doplňují. Otázkou je, nakolik se od sebe obě role odlišují, zda jsou odlišnosti dány biologicky nebo zda jsou pouze sociálně zkonstruované.⁵⁹

Největší rozdíl mezi mateřstvím a otcovstvím spočíval v tom, že mateřství bylo jisté, zatímco otcovství ne. Ale díky současné medicíně můžeme konstatovat, že již i Otcovství může být jisté a biologicky dané. Mnoho soudobých sociologů si klade otázku, zda je přítomnost biologického otce v rodině opravdu důležitá. Pokud bychom odpověděli, že ne, byl by tím problém neúplných rodin vyřešen.⁶⁰ Na problém je třeba ale nahlížet jinak. Často bývá rozebírán jako nepřítomnost otců po rozchodu a s tím související vliv na zdravý vývoj dětí. Otcové bývají objektem kritiky, zatímco matky jsou stavěny do role těch, kterým bylo ublíženo a které

---

⁵⁷ Národní koncepce rodinné politiky (MPSV ČR). Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf [cit. 18.3.2011]

⁵⁸ DUDOVÁ, R., Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. S.36.

⁵⁹ DUDOVÁ, R., Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. S.38.

⁶⁰ DUDOVÁ, R., Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. S.40.

zůstaly na všechno samy.⁶¹ Toto tvrzení není ale objektivní a při posuzování je nutné přihlídnout ke konkrétním případům.

Jak již bylo řečeno, naše společnost je nastavena tak, že pečovat o děti a vychovávat je by měla žena. Když žádá žena o svěřeni dětí do své výhradní péče, zdá se to přirozené. Žádá.li však o svěřeni dětí muž, vyskytují se ihned otázky, jak tuto práci zvládne a jaký to bude mít dopad na děti.⁶² Stává se, že důvody vedoucí k podání žádosti o svěřeni dítěte do otcovy péče nejsou jen láska k dětem a touha být jim nablízku a podílet se na jejich výchově. Někteří otcové žádají o děti proto, aby dosáhli jejich prostřednictvím jiných cílů. Mezi nejčastější scestné důvody žádosti o přidělení dětí do péče patří například:

- Zajištění příznivějšího finančního vyrovnání
- Snaha vyhnout se vyživovacím povinnostem
- Ziskání dětí jako nástroje k potrestání manželky
- Ziskání dětí jako nástroje udržení manželky v manželství
- Ziskání dětí jako nástroje k častějšímu kontaktu s manželkou po rozvodu
- Ziskání dětí jako důkazu vlastní ceny žadatele
- Ziskání dětí jako prostředku ke zmírnění pocitů viny za rozvod
- Ziskání dětí jako prostředku proti osamělosti⁶³

Není samozřejmě vyloučeno, že takové důvody nevedou k žádosti o svěřeni dětí do péče i matky, ale v případě otců jsou prokázány tyto úmysly o mnoho častěji. Bohužel takoví muži pak berou větší šanci na úspěch těm, kteří žádají o svěřeni dětí do své péče s čistými úmysly.

Na druhou stranu otcové, kteří žádají s opravdu čistými úmysly, a nutno podotknout, že takových je většina, mají podle studií se svými dětmi

---

⁶¹ DUDOVÁ, R., Otcovství po rozvodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. S.340.

⁶² WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.73.

⁶³ WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.76.

velmi výrazná citová pouta, kterých si velmi cení a svěřeni dítěte je pro ně způsob, jak tato pouta udržet.⁶⁴ Otcové mohou být oddanými rodiči. Někteří otcové po rozvodu trpí syndromem nedobrovolného odloučení od dítěte a není proto dobré generalizovat jejich úmysly s tím, že jsou nečisté a otcům by neměly být děti svěřovány do péče.⁶⁵

4.2.2 Role matky

Již od antického Říma měli otcové naprostou moc nad svými dětmi⁶⁶ Dnes je tomu téměř naopak. V porozvodových tahanicích o svěřeni dětí do péče vyhrávají v drtivé většině případů matky a hovoří se dokonce o „půjčování“ dětí otcům. Kdy se tyto role začaly obracet?

V průběhu devatenáctého století se začalo na malé děti nahlížet tak, že jejich specifické potřeby dovedou lépe uspokojit matky, které do té doby neměly prakticky žádné pravomoci v rozhodování o tom, jak budou děti vychovávány a jak s nimi bude zacházeno. Tento postoj začal v opatrovnických věcech převažovat a stal se známým jako „presumpce útlého věku dětí“.⁶⁷ Tato presumpce měla zpočátku za úkol svěřit malé děti matkám pouze dočasně. Postupem času byla hranice „útlého věku“ stále posunována nahoru a posléze se stala důvodem pro svěřování dětí jakéhokoli věku matkám a to do trvalé péče.⁶⁸

Role matky je brána především jako pečovatelka o děti. „Vývojová psychologie praví, že narozené dítě potřebuje výlučný vztah s jednou osobou, která s ním tráví mnoho času. Intuitivní rodičovské chování je přitom dáno jak matce, tak otcí. Matka má ovšem "těhotenský náskok" devíti měsíců a je díky němu hormonálně nastavená k tomuto výlučnému vztahu, který v vrcholí v 7. a 8. měsíci života dítěte. Tento náskok je samozřejmě posilován tělesnou vazbou dítěte k matce, kterou udržuje kojení. Těhotenství, šestinedělí a kojení podporuje intenzivní výměnu

---

⁶⁴ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.76.

⁶⁵ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.78.

⁶⁶ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.24.

⁶⁷ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.25.

⁶⁸ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.25.

podnětů mezi matkou a jejím dítětem, díky níž později dítě vnímá okolní svět jako svůj svět a vyrůstá v zásadní důvěře ke svému okolí i k jeho pravidlům.⁶⁹

Je zřejmě pravda, že si dítě před i po narození vytváří k matce určité pouto, které s otcem nemá. Otázkou zůstává, zda nepoužívají některé matky tohoto argumentu proti otcům pouze kvůli tomu, aby se jim mohli mstít a zda nejdou zájmy dítěte v těchto případech do ústraní.

4.3 Gender a genderové stereotypy

4.3.1 Gender

„Termínem gender označujeme kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím. Gender je sociální konstrukt a jako takový se mezi společnostmi liší a lze ho sociálně měnit.“⁷⁰ Každé pohlaví má přidělené své sociální role, jejichž naplnění společnost očekává. V naší společnosti jsou děti vychovávány v mužském a ženském genderu.

Gender je také zakotven v české legislativě. „podle § 133a Občanského soudního řádu má soud ve věcech pracovních skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví (a dalších diskriminačních důvodů) za prokazané, pokud v řízení nevyšel najevo opak. V případech, kdy se jedna strana domnívá, že byla poškozena v důsledku nedodržení principu rovného zacházení, a kde existuje diskriminační pře, je na obžalovaném, aby dokázal, že tento princip porušen nebyl.“⁷¹

4.3.2 Genderové stereotypy

Celý náš život je provázen určitými návyky, zvyklostmi a stereotypy. Genderové stereotypy jsou ty z nich, které se týkají pohlaví. Do určité míry

---

⁶⁹ K diskuzi o tradičních rolích v rodině. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/cs/K-diskusi-o-tradicnich-rolich-v-rodine-c756/> [cit. 20.3.2011]

⁷⁰ FAJEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. 1. vyd. Věrovany: nakladatelství Jana Piszkiwicze, 2004. S. 30.

⁷¹ Seznam základních genderových pojmů. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/itisk/5D004726ED> [cit. 20.3.2011]

nás již staví do určité role bez možnosti, abychom si mohli vybrat, jakou roli ve společnosti chceme skutečně zastávat. „Genderové stereotypy lze definovat jako tradiční a často i diskriminační představy o typicky mužských a ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti.“⁷²

Současný trend genderové politiky je takový, aby se k mužům a ženám přistupovalo rovnoprávně, aby měli stejné možnosti v zaměstnání. Pokud jde o genderové stereotypy v rodině, snaží se odstranit stereotypy panující v naší společnosti, podporovat rodiny a vycházet vstříc mužům i ženám pečujícím o dítě.⁷³

Příkladem genderového stereotypu je pohled na muže: Podle průzkumu je dnešní typický muž považován mládeží za zručného, odvážného a společenského. Není zdaleka tak agresivní a hádavý, jak se říká a také dbá na svůj vzhled.⁷⁴

Rozdělení rolí v rodině je u nás do velké míry poplatné genderovým stereotypům. Obecně se má za to, že žena se věnuje více rodině na úkor práce a muž se naopak věnuje práci z důvodu finančního zajištění rodiny. Muži také mají v drtivé většině případů vyšší platy, než ženy, byť zastávají stejnou pozici, což je považováno za diskriminaci. Nutno dodat, že co se týče rodinného života a zájmů rodiny, tak negativní přístup zaměstnavatelů postihuje daleko více ženy než muže.⁷⁵

Pokud jde o stereotypy týkající se výchovy dětí po rozvodu, jedním z nejzákladnějších je ten, že by dítě mělo být přiděleno matce. V době, kdy je stále asi devadesát procent dětí přidělováno do péče matky bychom mohli říci, že v tom není žádný problém a vše je tak, jak má být. Jenže pokud jsou splněny podmínky pro výchovu dětí, má na ně právo každý z rodičů. Takže

---

⁷² Genderové stereotypy. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=111> [cit. 8.3.2011]

⁷³ Kulturní a genderové stereotypy. Dostupné z: www.proequality.cz/res/data/007/000875.ppt [cit. 8.3.2011]

⁷⁴ Genderové stereotypy. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=111> [cit. 8.3.2011]

⁷⁵ Seznam základních genderových pojmů. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/itisk/5D004726ED> [cit. 8.3.2011]

se nabízí otázka, zda nedochází k diskriminaci mužů. Zde je důležité podívat se na podrobnější čísla. Ani zdaleka ve všech případech chtějí muži děti do své výhradní péče a projevují o ně zájem. Podle názorů soudců žádá ve skutečnosti o děti jen malé procento otců a nikdo je v tomto případě nediskriminuje, protože když mají lepší předpoklady pro výchovu dětí, než matka, děti do své péče dostanou. V 70 – 90 % případů přicházejí rodiče k soudu již s dohodou, která obsahuje také dohodu o porozvodové výchově a ve většině případů roli vychovatele přebírá matka.⁷⁶ Zde však nemusí jít o přímou diskriminaci, ale řada otců je zrazena od jakýchkoliv pokusů o získání dětí do péče svým okolím nebo tlakem společnosti, ještě než začne s jejich realizací.

Důležitou otázkou – a to je zřejmě důvod, proč tento stereotyp stále převládá v naší společnosti – je to, jak se dokáže otec v roli pečujícího rodiče popasovat s výchovou a péčí o dítě. Stejně jako jiní rozvedení rodiče i otcové po rozvodu zápasí s pocity hněvu, viny, osamělosti a depresí. Někteří si myslí, že je těchto pocitů přidělení dětí do péče zbaví, jsou však na omylu. Péče otce o děti přináší mnoho problémů.⁷⁷

Dalším stereotypem, který souvisí s porozvodovou péčí o děti ten, že o děti má pečovat žena a muž se má věnovat vydělávání peněz a hmotnému zabezpečení rodiny. V dnešní době ale již neplatí pravidlo, že pouze muži jsou velmi pracovně vytíženi. Je pravda, že pokud má otec dítě ve své péči, setkává se často na pracovišti s málo vstřícnými postoji od svých nadřízených a spolupracovníků. Pečovat o dítě je velký závazek a mnoho otců, kteří tento závazek nemají a tráví s dětmi pouze předem domluvené a časově omezené schůzky, mohou trpět pocitem viny z toho, že svým dětem věnují příliš málo času. Množství práce a emočního vypětí může být pro otce problémem především v tom, že jim zbývá málo času na děti, které na to reagují frustrací, jsou zlostnější a těžko zvládnutelné. Rodič pak tento

---

⁷⁶ Pohledy expertů na problematiku porozvodového řízení. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-řízení.html> [cit. 7.3.2011]

⁷⁷ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.79.

problém řeší u psychoterapeuta, čímž se uzavírá bludný kruh a mnoho z rodičů si pak pokládá otázku, zda byl rozvod správná volba.⁷⁸

4.3.3 Role matky vs. role otce

Role matky:

- Základní úkol matky je pečovat o dítě a chránit je
- Prvotní vztah bezpečí a důvěry
- Uspokojuje včas dětské potřeby
- Zajišťuje stabilitu rodinného zázemí
- Zajišťuje emoční stabilitu
- Poskytuje podporu
- Podporuje vývoj dítěte k nezávislosti
- Poskytuje identifikační vzor role ženy, manželky, matky
- Nabízí vzor komunikace mezi partnery⁷⁹

Role otce:

- Základní funkcí otce je chránit matku a dítě
- Stanovit a udržovat řád a pravidla
- Práce s vlastní silou, vůlí, strachem, úsilím, statečností
- Vytváření nových situací a podpora dítěte v adaptaci
- Ekonomická zajištěnost rodiny
- Zpracování a kultivace emocí
- Identifikační vzor role muže, manžela, otce
- Jednoznačnost a stručnost – lineární myšlení, návody, mapy⁸⁰

---

⁷⁸ WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.80.

⁷⁹ Rodina v proměnách času. Dostupné z: http://www.casdvnm.cz/images/rodina_v_promenach_casu/pr02a.pdf [cit. 27.3.2011]

⁸⁰ Rodina v proměnách času. Dostupné z: http://www.casdvnm.cz/images/rodina_v_promenach_casu/pr02a.pdf [cit. 27.3.2011]

5. Stereotypy, které panují ve výchově a v názorech na střídavou péči

V předchozích kapitolách byly zmíněné některé stereotypy a předsudky, které panují o výchově dětí a střídavé péči. V této kapitole se zaměřím právě na tyto stereotypy jejich srovnání s názory zainteresovaných lidí.

5.1 Pečovat o dítě má výhradně matka

Ženy jsou od přírody lepšími rodiči než muži a matky jsou pro děti důležitější než otcové.⁸¹ Toto je jeden z nejvíce rozšířených stereotypů o výchově a výchovném uspořádání. Podle genderových stereotypů je žena milovnice dětí zaměřená na rodinu. Dále je pak citově založená, úzkostná, mírná, pečlivá a plná porozumění.⁸² Všechny tyto vlastnosti jsou pro péči o rodinu a děti určitě vítané a ve výčtu mužských genderových stereotypů je určitě nenajdeme, ale platit vždy nemusí. Dobrým příkladem toho případ Američana Josepha Y.

„Když k panu Josephovi přišel jeho dvouletý syn na návštěvu, zneklidněl. Dítě bylo vyhublé a vypadalo, jako by celé dny nejedlo. Joe se snažil zůstat klidný. Připustil, že se může mýlit. Vyhledal svého otce, ale ten měl týž dojem, totiž že chlapec strádá hladem. Odjeli rychle do nemocnice, která kontaktovala příslušnou instituci. Dítě bylo vyšetřeno pediatrem a psychologem, kteří učinili závěr, že chlapec byl v matčině domově držen o hladu.

Joe si uvědomil, že bude muset převzít primární odpovědnost za péči o syna. Opakovaně navštívil soud a žádal soudce, aby změnil rozvodový rozsudek, podle kterého dítě bylo svěřeno jeho bývalé manželce. U soudu neuspěl. Když vyčerpal možnosti změny legální cestou, Joe dospěl do stavu zoufalství. Když nenacházel jinou řádnou možnost, vzal syna a žil s ním mimo dohled úřadů. Byl na něj vydán zatykač a po synovi bylo vyhlášeno pátrání. Za tři roky policie Joa dopadla, zatkla jej a syna mu odebrala.“⁸³

---

⁸¹ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.15.

⁸² KARSTEN, H. *Ženy – muži*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. S. 24.

⁸³ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.23.

V naší legislativě sice není zakotveno, že dítě má být po rozvodu svěřeno matce, ale stejně je přes devadesát procent dětí svěřeno po rozvodu do výhradní péče matky. Pokud se do role pečujícího rodiče dostane otec, začne si připadat jako na jevišti. Najednou je okolo něj velké množství samozvaných kritiků, kteří se těší, až budou moci vyslovit sžíravý rozsudek jeho péči.⁸⁴ Na otce jako výhradní pečovatele je nahlíženo tak, že nemohou zvládnout výchovu dětí, děti z jejich výchovy se hůře adaptují do společnosti a otec bez podpory matky v domácnosti ztrácí status kompetentního milujícího rodiče. Jsou však tyto obavy oprávněné?

Samozřejmě nelze všechny případy generalizovat, ale podívejme se ještě na jeden.

Pan Lubomír K. bojuje o střídavou péči již rok: *„Bude to rok, co se má zatím ještě manželka odstěhovala jedno sobotní brzké ráno i s dětmi ke svému nynějšímu příteli, se kterým si připravovala tajně byt. Já jsem okamžitě reagoval a spojil se s kolizním opatrovníkem našich dětí. Ten mi vysvětlili, co dělat v případě soudních jednání. Nikdy jsem nesouhlasil s tím, aby manželka děti z našeho společného domu odvedla. Když odcházela, řekla mi, jestli jí při rozvodu nedám peníze, které chce, uvidím děti pouze tak, jak určí soud, jinak mi je nedá... ...u soudních jednání na sebe slyším tolik špatných věcí, že si už kolikrát nepřipadám jako člověk. Manželka mi neustále opakuje, ať souhlasím s jejími požadavky na peníze a děti mi bude půjčovat podle naší ústní dohody. Jsem dost zoufalý, protože jsem se 11 let staral o svou rodinu, moje žena v podstatě nikdy nepracovala a pracovat se jí nechce... ... Svoje děti miluji. To, že jsem jenom táta (a ne máma), který by chtěl děti také vychovávat, snad není důvod pro to, abych nemohl své děti také u sebe mít, rozhodovat o nich, učit je a předával jim svoje životní zkušenosti tak, jak by to snad dělal každý správný táta. Manželka mi řekla, že máma je víc než táta, tak ať se ani nesnažím. Že její advokát je natolik zkušený, že nemám vůbec žádnou šanci si něco nárokovat. Zatím to tak vypadá. Mám také dobrého právního zástupce, ale nevím, jestli v dnešní*

---

⁸⁴ WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.85.

*době a v našem státě mám vůbec na nějakou střídavou péči u soudu šanci. Nechci dětem brát mámu, to v žádném případě. Už tak to mají těžké, když se nám rodina rozpadá. Ale snad milující táta je také důležitou součástí pro jejich budoucí život. Dneska mají u maminky jednoho strejdu, který je už dvakrát rozvedený a má sám 2 dcery ve věku mojí manželky. Také jedno nemanželské dítě, na které má ještě vyživovací povinnost. A zítra to nebude tento, ale možná někdo jiný. Já jako milující táta tady budu pro své děti vždycky.*⁸⁵

Problém „půjčování“ dětí je poměrně častý. Dokazuje jen to, jak některé ženy berou jako samozřejmost a stereotyp to, že mají na dítě po rozvodu výhradní právo a otec se musí spokojit s několika dny v měsíci.

Pochopitelně bychom našli i opačné názory, kdy si matka stěžuje na otce, ale jelikož zde mluvíme o stereotypu, který je ve většině případů soudními rozhodnutími dokazován, je vidět, že to není pouze z důvodu nezájmu otců o děti nebo nesplněním právních předpisů pro svěření dítěte do jejich nebo střídavé péče. Je samozřejmé, že pokud soud rozhodl ve věci svěření dětí do porozvodové péče ve prospěch matky, nezbyvá panu Lubomírovi, než respektovat toto rozhodnutí. Jestliže matka ale hovoří v souvislosti s pobytem dětí u otce o „půjčování“, není to v souladu se zákonem o rodině, který stanoví, že za splnění daných podmínek mají na děti oba rodiče stejné právo. „Někdy se stává, že rodič bezdůvodně opakovaně brání druhému rodiči v oprávněném styku s dítětem. Zákon o rodině tuto situaci posuzuje za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí. Pokud je to v zájmu dítěte nutné, může soud styk dítěte s rodičem omezit nebo i zakázat.“⁸⁶

Matka v tomto případě zachází ještě dále. Již výrok, že máma je víc, než táta je sám o sobě diskriminující. Proč soudy rozhodují tímto způsobem, když zákon jasně stanoví, že o střídavé péči může být rozhodnuto, jsou-li

---

⁸⁵ Máma je víc než táta. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/mama-je-vic-nej-tata.html> [cit. 26.3.2011]

⁸⁶ Nezletilé děti po rozvodu. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nezletile-deti-po-rozvodu-18988.html> [cit. 26.3.2011]

splněny všechny podmínky, čemuž v tomto případě ze strany otce s největší pravděpodobností tak je? Jedna varianta se zde nabízí. „Výzkum sociologického ústavu AV ČR zkoumal případnou předpojatost soudců na základě jejich vlastních výpovědí, vyjádření advokátů a soudních znalců. Je zajímavé, že se na případy opatrovnictví specializují téměř jenom ženy, navíc přesvědčené o nenahraditelnosti mateřské péče.“⁸⁷ Těžko říci, zda opravdu ženy – soudkyně, které rozhodují o opatrovnictví jednají na základě zažitých stereotypů nebo je to jejich každodenní rutina.

5.2 Stěhování v rámci střídavé péče je pro děti špatné

Toto je také jeden ze stereotypů, který je zažitý o střídavé péči a kterým argumentují především odpůrci střídavé výchovy.

Pan Marek P. vypráví: „*Střídavá péče je svinstvo. Jsem obětí střídavé péče a varuji všechny rodiče, aby si něco takového rozmysleli. Nikdy jsme s bráchou nevěděli, kde je skutečný domov, nikdy jsme ho neměli, jen jsme se pořád idiotsky stěhovali jak z hotelu do hotelu. Rodiče se dneska diví, že už jsme je jako dospělí odepsali. Ale mohou si za to sami, protože střídavá péče je nejpohodlnější právě pro rodiče, nikoli pro děti. Každý rodič má pak hromadu volného času a zároveň pocit, že má s dítětem kontakt. My jsme ale postrádali mámu ve chvílích, kdy nám bylo těžko a to je přece u dětí normální. Domov je jen jeden, přirozeně to bývá u mámy, i když mohou být i výjimky. Zeptejte se svého dítěte, kde chce žít a podle toho se řiďte, abyste toho pak nelitovali.*“⁸⁸

Je pravda, že tento stereotyp není ve společnosti zažitý jen náhodou. Skutečně pokud se podíváme na to, co již bylo řečeno, tedy na podmínky vhodné pro střídavou péči, je zde důležitým předpokladem blízkost bydlení obou rodičů. Případů, že by oba rodiče bydleli tak blízko sebe, že by dítě mohlo téměř přebíhat v pantoflích je jako šafránu navíc pro dítě nebývá největším problémem to, že se musí přesunout o několik kilometrů, když jej

---

⁸⁷ Dítě patří pouze matce? Dostupné z: <http://www.babyweb.cz/Clanky/a2516-Dite-patri-pouze-matce.aspx> [cit. 28.3.2011]

⁸⁸ Střídavá péče o dítě po rozchodu partnerů. Dostupné z: <http://diskuse.doktorka.cz/stridava-pecce-dite-rozchodu-partneru/> [cit.]

navíc často vozí jeden z rodičů, ale to, že se neustále mění jeho „domácí“ prostředí. V každém z nich jsou věci uspořádané jinak, panuje zde jiný režim a dítě si v mnoha případech musí zvykat na nového partnera, kterého si přivedl rodič.

„Devítiletý Josh pobýval střídavě několik měsíců v domě matky a v domě otce. Tento rozvrh vedl k tomu, že si mnohé popletl a ztrácely se mu věci. Jeho výkony ve škole byly podprůměrné a přestože byl vcelku nadaný, měl nízkou sebedůvěru. Velký problém se společnou péčí je ten, že si musíte pamatovat, kde jsou lžice,“ řekl Josh. ⁸⁹

Na tento případ si dovolím argumentovat jiným případem ze svého života: Moji známí, kteří mají nyní asi jedenáctiletého syna se asi před dvěma lety rozvedli. Bez větších problémů se dohodli na střídavé péči, která jim byla soudem potvrzena. První věc, ze které byl malý Honzík nadšený byla, že bude mít dva pokoje a bude moci bydlet u otce i u matky. Za celou dobu fungování střídavé péče se u něj nevyskytly žádné problémy spojené s pravidelným „stěhováním“ od jednoho rodiče k druhému. Pravdou je, že komunikace obou rodičů je velice dobrá a jsou schopni se dohodnout na mnoha otázkách týkajících se výchovy. Tento případ vyvrací stereotyp, že by stěhování v rámci střídavé péče bylo pro děti špatné a do jisté míry potvrzuje následující argument Aleše Hodiny, zakladatele serveru stridavka.cz:

„Prvním předsudkem, který je asi nejčastější, je, že dítě při střídavé výchově trpí stěhováním mezi dvěma domovy. Pro mnohé děti je přitom takové střídání dvou známých prostředí naopak vítané, obohacuje je novými podněty, širším okruhem příbuzných a kamarádů a podobně. Připusťme ale, že některým dětem mohou takové změny činit určité problémy. Ano, dítě se stěhuje mezi tátou a mámou - ale to přece dělá i při výlučné péči jednoho rodiče. Pouze s tím rozdílem, že u něj pobývá delší dobu a u druhého kratší, například víkend. Než se stačí zadaptovat, musí zase pryč. Střídavá výchova s vhodně zvolenými intervaly tyto problémy naopak zmenšuje.

---

⁸⁹ WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.163.

*Problém stěhování tedy není problémem způsobeným střídavou péčí, ale rozchodem rodičů. Dá se vyřešit pouze tak, že rodiče znovu začnou žít spolu, nebo naopak radikálním omezením styku dítěte s jedním rodičem, s pravděpodobným vznikem syndromu zavrženého rodiče a s psychickými následky pro dítě do dalšího života.*⁹⁰

5.3 Střídavá péče slouží k vyřizování účtů mezi rodiči

Toto tvrzení se určitě v mnoha případech stalo pravdivým a řada lidí si představuje, že když například otec zažádá o střídavou péči, chce jí využít právě k vyřizování účtů s bývalou partnerkou. Zde je vidět propojenost stereotypu o tom, že střídavá péče slouží právě k tomuto účelu a dalšího, výše zmiňovaného stereotypu, že právo na děti má výhradně matka.

Kdyby nastala situace, že má otec děti ve své péči a matka zažádá o střídavou výchovu, prakticky nikdo by se nad tím nepozastavil. Je pochopitelné, že matka chce mít své děti u sebe, protože je to přece milující matka. V případě, že by za stejných podmínek nastala situace opačná, totiž že by otec žádal o střídavou péči, nejen že by měl poměrně malou šanci na úspěch, ale také by se mnoho lidí pozastavilo nad tím, že žádá o své děti a viděli by v tom nekalé úmysly.

Faktem je, že děti se dá využít k vydírání či jiné formě vyřizování účtů i ve výhradní péči. V případě střídavé výchovy se zřejmě akorát používá trochu odlišných praktik, jako je například pomlouvání druhého z rodičů, přetahování na svoji stranu pomocí drahých dárků, které si druhý rodič nemůže dovolit atd.

5.4 Otcové se nedokážou postarat o své děti

Jedním ze stereotypů, který o mužích panuje je ten, že nedokážou zastat práce v domácnosti. Představa muže v zástěře, běhajícího kolem plotny vyluzuje spíše úsměv. Pravdou je, že většina mužů má během manželství jen málo zkušeností s domácími pracemi. Je tedy obecně

---

⁹⁰ Předsudky proti střídavce. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/predsudky-proti-stridavce.html> [cit. 28.3.2011]

předpokládáno, že v případě rozvodu a výhradní péče o děti nebudou schopni tyto práce zastávat. Zjištěná fakta ale nepotvrzují rozšířené představy. Muži sice nemusí vykonávat mnoho domácích prací, jestliže žijí v domácnosti se dvěma rodiči, ale v případě, že jsou k tomu situaci donuceni, jsou vybaveni požadovaným know-how.⁹¹

Ba co víc. Oproti původním očekáváním mají matky s výhradní péčí s domácími pracemi větší problémy než otcové se stejným postavením což je vysvětlováno tím, že mužům pomáhá v dospělosti techniky v domácnosti a není pro ně nijak obtížné se s ní naučit pracovat, zatímco pro ženy je mnohem náročnější a nákladnější naučit se mužským pracím, což bychom samo o sobě dalo považovat za stereotyp.⁹²

5.5 Střídavá péče je špatná

Mnoho lidí odsuzuje střídavou péči a každý si pro to najde svůj důvod. Někdo přisuzuje dítě matce, někdo vidí problém ve stěhování a někteří argumentují tím, že jediná rodina je úplná rodina. Na jeden stereotyp můžeme reagovat stereotypem jiným: Je pochopitelné, že střídavá výchova může fungovat pouze v některých případech a v určitých podmínkách, ale jsou-li tyto podmínky splněny, může být střídavá péče pro dítě dobrou variantou, jelikož dítě potřebuje oba rodiče! „Podle amerických výzkumů jsou na tom nejhůře děti žijící s matkou a otčímem. Děti vyrůstající bez otce jsou mnohonásobně více ohroženy poruchami chování, závislostmi nebo dokonce kriminálním jednáním.“⁹³

---

⁹¹ WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.84.

⁹² WARSHAK, R., *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. S.85.

⁹³ Střídavá péče aneb děti potřebují rodiče. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/rozhovor.html> [cit. 29.3.2011]

6. Závěr: shrnutí problému stereotypů a střídavé péče

Jelikož je střídavá péče u nás zatím poměrně mladou formou porozvodové výchovy, musí za rozšíření tohoto uspořádání její zastánci a průkopníci ještě bojovat.

Rozvodovost v České republice je opravdu vysoká, takže otázka přidělování dětí rodičům je velmi častým a ožehavým tématem. Stále častěji se ozývají nespokojení otcové, jelikož drtivá většina dětí je přisuzována jejich protějškům.

Na všeobecné povědomí o střídavé péči působí také mnoho stereotypů. Lidé se často domnívají, že dítě by mělo patřit matce, že jediné tak může dobře prospívat a že pokud se dostane do péče otce, tak otec nebude stačit na jeho výchovu. Někteří lidé se také bojí toho, že střídavá péče může mnohdy sloužit k vyřizování účtů mezi rodiči.

Ať tak, či onak, v první řadě by se mělo dbát na dobro dítěte. Pokud je vystaveno tak obtížné životní situaci, jako je rozvod rodičů, je důležité, aby mu rodiče i po rozpadu úplné rodiny byli schopni zajistit co nejvíce všech fyzických i psychických potřeb. Je pravdou, že dítě potřebuje ke správnému vývoji oba rodiče a pokud si přeje i po rozvodu trávit čas s každým z nich, měli by se rodiče i úřady snažit, aby mu to bylo umožněno, protože o dobro dětí zde jde především.

Anotace:

Autor: Jakšič Vít

Katedra sociologie a andragogiky, Filozofická fakulta UP v Olomouci

Název: Diskurs o střídavé péči o děti

Vedoucí práce: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Počet znaků: 76 694

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 12

Klíčová slova: Střídavá výchova, rodina, rozvod, děti, porozvodová péče, gender, genderové stereotypy

Cílem této práce je dotknout se problému týkajícího se stereotypů, které panují v naší společnosti o výchově dětí a střídavé výchově. V jednotlivých kapitolách je představena střídavá péče v rámci české legislativy, její výhody a nevýhody, dále pak rozvody a rozvodovost v ČR, rodina a její vývoj, role otcovství a mateřství, gender a genderové stereotypy, které panují v naší společnosti. V poslední kapitole je na konkrétních případech uvedeno, jak tyto stereotypy fungují ve společnosti. Závěr práce pak shrnuje zjištěné poznatky.

Abstract:

Author: Jakšič Vít

Department of Sociology and Andragogy, Philosophical Faculty of UP in Olomouc

Title: Discourse on shared parenting of children

Supervisor: Mgr. Martin Fafejta, Ph.D.

Number of strokes: 76 694

Number of appendixes: 0

Number of books in used literature: 12

Keywords: Alternate education, Family, Divorce, Children, After divorce care, Gender, Gender stereotypes.

The goal of this work is to get into the problem of stereotypes about upbringing the children and shared parenting, that appear in our society. In each chapter, several topics are introduced, such as the shared parenting within the czech legislature and its advantages and disadvantages, divorcement in the Czech republic, family and its evolution, the role of paternity and maternity and finally gender and gender stereotypes of our society. In the last chapter, the particular cases indicates how the stereotypes work in the society. The very ending summarises the observations.

Literatura:

HRUŠÁKOVÁ, M., NOVÁK, T. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. In: Bulletin advokacie č. 3/1999. Praha: Česká advokátní komora, 1999. S. 30-34.

KORNEL, M. Kritéria o rozhodování o výchově nezletilého dítěte. In: Právní fórum č.7/2009. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN neuvedeno.

SMITH, H. Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

WARSHAK, R., Revoluce v porozvodové péči o děti. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

BAKALÁŘ, E., a kol. Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-119-2.

TEYBER, E. Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2007. ISBN 978-80-7255-163-7.

JANDOUREK, J. Sociologický slovník. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-269-0.

LOVASOVÁ, L., Rodinné vztahy. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-66-0.

DUDOVÁ, R., Rodina a rodičovství v individualizované společnosti. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Č.1/2005. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2005. ISBN neuvedeno.

DUDOVÁ, R., Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-136-1.

KARSTEN, H., Ženy – muži. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.

FAFEJTA, M., Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. 1. vyd. Věrovany: nakladatelství Jana Piszkievicze, 2004. ISBN 80-86768-06-6.

Střídavá výchova ve světě. Dostupné z: <http://stridavka.cz/stridava-vychova-ve-svete.html> [cit. 30.3.2011]

Střídavá výchova neboli střídavá péče o dítě po rozvodu. Dostupné z: <http://stridavka.cz/informace.html> [cit. 28.2.2011]

Společná a střídavá výchova. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/spolecna-a-stridava-vychova-10963.html> [cit. 15.3.2011]

Společná a střídavá péče. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25066/Spolecna-a-stridava-pece.html> [cit. 21.3.2011]

Střídavá péče o dítě a zákon, svěřeni dítěte – jak postupovat. Dostupné z: http://www.zbynekmlcoch.cz/info/pravo/stridava_pece_o_dite_a_zakon_svereni_ditete_jak_postupovat.html [cit. 17.3.2011]

Střídavá péče – děti po rozvodu. Dostupné z: <http://www.rodina-finance.cz/deti.205/stridava-pece-deti-po-rozvodu.20141.html> [cit. 20.3.2011]

Spravedlnost dětem. Dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=38> [cit. 20.3.2011]

Střídavá péče po rozvodu. Může pomoci, ale i uškodit. Dostupné z: <http://www.profipravnik.cz/p/stridava-pece-po-rozvodu-muze-pomoci-ale-i-uskodit-360.html> [cit. 21.3.2011]

Výhody a nevýhody společné či střídavé péče o dítě. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/pravnik/vyhody-a-nevyhody-spolecne-ci-stridave-pece-o-dite>. [cit. 21.3.2011]

Střídavá péče – situace v ČR. Dostupné z: <http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/stridava-pece-situace-v-cr> [cit. 21.3.2011]

Rozvodovost. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [cit. 22.3.2011]

Národní koncepce rodinné politiky (MPSV ČR). Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf [cit. 18.3.2011]

K diskuzi o tradičních rolích v rodině. Dostupné z: <http://www.obcinst.cz/cs/K-diskusi-o-tradicnich-rolich-v-rodine-c756/> [cit. 20.3.2011]

Seznam základních genderových pojmů. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/itisk/5D004726ED> [cit. 20.3.2011]

Genderové stereotypy. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=352&lst=111> [cit. 8.3.2011]

Kulturní a genderové stereotypy. Dostupné z: www.proequality.cz/res/data/007/000875.ppt [cit. 8.3.2011]

Pohledy expertů na problematiku porozvodového řízení. Dostupné z: <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25047/Pohledy-expertu-na-problematiku-porozvodoveho-rizeni.html> [cit. 7.3.2011]

Rodina v proměnách času. Dostupné z: http://www.casdvnm.cz/images/rodina_v_promenach_casu/pr02a.pdf [cit. 27.3.2011]

Máma je víc než táta. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/mama-je-vic-nej-tata.html> [cit. 26.3.2011]

Nezletilé děti po rozvodu. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nezletile-deti-po-rozvodu-18988.html> [cit. 26.3.2011]

Dítě patří pouze matce? Dostupné z: <http://www.babyweb.cz/Clanky/a2516-Dite-patri-pouze-matce.aspx> [cit. 28.3.2011]

Střídavá péče o dítě po rozchodu partnerů. Dostupné z: <http://diskuse.doktorka.cz/stridava-pece-dite-rozchodu-partneru/> [cit.]

Předsudky proti střídavce. Dostupné z: <http://www.stridavka.cz/predsudky-proti-stridavce.html> [cit. 28.3.2011]

Střídavá péče aneb děti potřebují rodiče. Dostupné z:
<http://www.stridavka.cz/rozhovor.html> [cit. 29.3.2011]